

Kurumsal Akademik Arşivlerde Farkındalık Oluşturma Çalışmaları: İSTE Kurumsal Akademik Arşivi Örneği

Awareness Raising Studies at Academic Institutional Repositories: İSTE Academic Institutional Repository Example

Müslüm Yurtseven*

Öz

Bu çalışma, Türkiye’de kurumsal akademik arşivlerde kullanılan DSpace yazılımında bazı özelleştirmelerinin gerekliliği ve DSpace’e bazı modüllerin eklenmesi üstüne öneriler sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada, İskenderun Teknik Üniversitesi (İSTE) Kurumsal Akademik Arşivi sistemi uygulamaları üzerinde durulmuş ve örneklerle durum tespitleri yapılmıştır. DSpace’in daha ergonomik yapıya kavuşturulmasının açık erişim çalışmalarına doğrudan olumlu etki sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Açık erişim; kurumsal akademik arşivler; İSTE Kurumsal Akademik Arşivi; DSpace; açık kaynak kodlu yazılımlar.

Abstract

This study is prepared for the purpose of presenting some customization necessities in DSpace software that is frequently used by academic institutional repositories in Turkey and giving suggestions on adding some modules to DSpace. In this study, the applications of İSTE (İskenderun Technical University) Academic Institutional Repository system applications and examples. It is thought that making DSpace more ergonomic will have direct positive impact on open access movements.

Keywords: Open access; academic institutional repositories; İSTE Academic Institutional Repository; DSpace; open source software.

Giriş

Kurumların entelektüel birikimini oluşturan akademik arşivler; akademik çıktıların dijital platformda uluslararası standartlara göre arşivlenmesi, harmanlama sistemlerince harmanlanması ve telif hakları gözetilerek araştırmacıların erişimine sunulması için altyapı sağlar (Çelik ve Çelik, 2019). Dünyada kurumsal akademik arşiv sayısı, açık erişim farkındalığına koşut olarak her geçen gün artmaktadır. Dünyadaki açık erişim arşivlerinin listesini veren Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR) verilerine göre, 2005 yılında dünyada kurumsal akademik arşiv sayısı 87 iken, 2019 yılı Temmuz ayı itibariyle bu sayı 4240’ye yükselmiştir (OpenDOAR, 2019).

Türkiye’de 2006 yılında Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS) çatısı altında, Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler (AEKA) çalışma grubunun kurulmasıyla

* Kütüphaneci, İskenderun Teknik Üniversitesi Kütüphanesi. E-posta: muslumyurtseven87@hotmail.com
Librarian, İskenderun Technical University, Turkey.

başlayan açık erişim çalışmaları (ANKOS, 2019), OpenDOAR verilerine göre, kuruluşundan iki yıl sonra meyvesini vermiş ve 2008 yılında iki olan kurumsal akademik arşiv sayısı 2019 Temmuz ayı itibariyle 109'a ulaşmıştır. (OpenDOAR, 2019). Kısa zaman diliminde kat edilen mesafe Türkiye bilimi ve kütüphaneciliği açısından son derece önemli bir gelişmedir.

Açık erişim sistemlerinin temelini oluşturan kurumsal akademik arşiv sistemleri için kullanılan yazılımlar ücretsiz olan açık kaynak kodlu yazılımlar ve ücretli paket programlardan oluşmaktadır (Çelik, 2019, s. 18). OpenDOAR istatistiklerine göre gerek dünyada gerekse Türkiye'de kurumsal akademik arşivlerde en çok kullanılan yazılım *DSpace*'tir (Türkiye %88, Dünya %45). Dspace'i arada çok büyük fark ile EPrints takip etmektedir (Türkiye %3, Dünya %12) DSpace ve E-Prints, açık kaynak kodlu olarak geliştirilen ve yaygın olarak kullanılan yazılımlardır. Dünyada sayıları hızla artan açık kaynak kodlu yazılımlar (AKKY), birden fazla geliştiricisi olduğu için yenilikçi ve gelişimci özellikler barındırmaktadır. AKKY'leri ticari amaçlı yayımlanan yazılımlardan ayıran en belirgin özellik kaynak kodlarına erişilebilmesidir. Bu sayede kullanıcılara kodları değiştirme ve ihtiyaca göre geliştirebilme özgürlüğü sağlanmaktadır (Çavuş ve Kurt, 2017, s. 40). Açık erişim ve açık bilim olgusunun açık kaynak kodlu yazılımların gelişiminde etkili olduğu söylenebilir.

Kurumsal akademik arşivler, bilimsel iletişim ağını geliştirme odağında ulusal ve uluslararası sistemlerde harmanlanmakta ve araştırmacıların hizmetine sunulmaktadır. Harmanlama sistemleri, kuruluş amaçlarına göre, kurumsal arşivlerin içeriğini harmanlayıp içeriğinde toplu arama yapılmasını sağladıkları gibi (OpenAIRE, ROAR, BASE, Harman: Türkiye Akademik Arşivi), kurumsal akademik arşivlerin listesini veren dizin (OpenDOAR) işlevine de sahiptir. "Açık erişim çalışmalarının mantığı bilimsel araştırma sonuçlarını yayımlamak, araştırmaların etkisini artırmak, kütüphanelerin daha fazla bilgiye erişimini sağlamak ve kullanıcıların bilimsel bilgiye erişimini kolaylaştırmaktır" (Tonta, 2005, s.7). Bu bağlamda açık erişim çalışmalarında kullanılacak yazılımların da açık erişim mantığına göre işlevsel olması beklenir.

Açık erişim çalışmaları bağlamında araştırmaların etkisini ancak "farkındalık yaratacak çalışmalar" ile artırmak olanaklıdır. Bu çalışma kurumsal akademik arşivlerde en çok kullanılan, açık kaynak kodlu DSpace yazılımının farkındalığı artıracak modüllerinin aktif biçimde kullanılmasını önermek amacıyla yazılmıştır. Bunun yanı sıra DSpace'in kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda geliştirilmesi için birtakım öneriler sıralanmıştır.

İSTE Kurumsal Akademik Arşivi

İSTE Kurumsal Akademik Arşivi ("İSTE Kurumsal Akademik Arşivi", 2019) İskenderun Teknik Üniversitesi (İSTE) bünyesinde üretilen bilimsel akademik çıktı trafiğini tek merkezden yönetmek, akademik çıktılarının bilim dünyasında etkisini artırmak, bilimsel etkileşim ağını geliştirmek amacıyla Haziran 2019'da kurulmuştur. İSTE Kurumsal Akademik Arşivi için uluslararası standartlara uygun, açık kaynak kodlu bir yazılım olan DSpace tercih edilmiştir. DSpace@İSTE, <http://openaccess.iste.edu.tr> adresinden yayın yapmakta, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından yönetilmektedir.

İSTE Kurumsal Akademik Arşivini sürdürülebilir kılmak amacıyla; sisteme yayın girişleri, yayın düzeltmeleri Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı bünyesinde görevli kütüphaneci tarafından yapılmaktadır. Sistemde yayın girişlerinde standardizasyonu sağlamak ve bilgiyi yönetmek amacıyla, akademisyenlerin sisteme yayın girişi yapmaları tercih edilmemiştir. Tüm İSTE akademisyenleri sisteme sadece yayın okuyucu olarak tanımlanmıştır.

2015 yılında kurulmuş, genç bir üniversite olan İSTE'nin 2019 Temmuz ayı itibariyle Scopus'ta 400, Web of Science'da 396, TR-Dizin'de 59 bilimsel yayını ve YÖK Tez Merkezinde 136 adet yüksek lisans ve doktora tezi yer almaktadır.

İSTE Kurumsal Akademik Arşivinde 372 adet erişime kapalı, 269 adet açık erişimli bilimsel çalışma bulunmaktadır. Açık erişimli yayın sayısının toplam yayın sayısına oranının (%41,9), açık erişim çalışmaları açısından olumlu olduğu söylenebilir. Önümüzdeki dönemlerde açık erişim üstüne yapılması planlanan farkındalık çalışmalarıyla birlikte, İSTE Kurumsal Akademik Arşivinde açık erişim yayın sayısının toplam yayın sayısına oranının düzenli bir şekilde artacağı düşünülmektedir.

İSTE Kurumsal Akademik Arşivinin, OAI-PMH kaydı ve Handle / DOI üyelikleri yapılmıştır. Bununla birlikte BASE ve Harman: Türkiye Akademik Arşivi harmanlama sistemlerine harmanlama gerçekleştirilmiştir. OpenDOAR ve ROAR platformlarına da kayıt yapılmıştır.

İSTE Kurumsal Akademik Arşiv Politikası çalışmaları hâlâ devam etmekte olup, İSTE vizyonuna (“İskenderun Teknik Üniversitesi”, 2019) uygun hazırlığı devam eden politikanın tamamlanmasıyla birlikte ROARMAP kayıt işlemleri, ardından da OpenAIRE’da harmanlama çalışmaları başlatılacaktır. Bunun yanı sıra, İSTE Kurumsal Akademik Arşivi’ndeki yüksek lisans ve doktora tezlerinin ProQuest Dissertations & Theses Global ve EBSCO Open Dissertations’de indekslemesi için İSTE bünyesindeki enstitülerle görüşmeler yapılmakta ve bu konudaki çalışmalar sürdürülmektedir.

Açık erişim mantığı ve kurumsal akademik arşivlerin işleyişi bağlamında, İSTE bünyesinde üretilen bilimsel çalışmaların harmanlama sistemleri başta olmak üzere dijital platformlarda etkilerini artırmak amacıyla, İSTE Kurumsal Akademik Arşivinde, aşağıdaki uygulamalar yapılmıştır.

1. Anahtar sözcüklerin artırılması

Anahtar sözcükler, bilimsel yayınların erişim uçlarını oluşturmaktadır. Bilimsel çalışma içeriğine uygun seçilmiş anahtar sözcükler, yayının fark edilmesi açısından son derece önemlidir. Her geçen gün, hatta saat, bilimsel yayınlardaki artış göz önünde bulundurulduğunda, yazarların yayınlara verdiği anahtar sözcüklerin çoğu kez yayınlara erişim için yeterli olmadığı görülmektedir. Bu durumda bilimsel yayınlara erişim ve farkındalık için başka alternatifler sunmak kaçınılmazdır. İşte tam da bu noktada yayınlara erişim uçlarını; alan indekslerinden, Scopus ve Web of Science gibi bibliyografik atıf veri tabanlarından, ticari veri tabanlarının indekslerinden ve kütüphane sınıflama sistemlerinden yararlanarak artırmak olanaklıdır.

İSTE Kurumsal Akademik Arşiv çalışmalarında bu husus dikkate alınmış, özellikle de Scopus ve Web of Science’da indekslenen yayınların anahtar sözcükleri artırılmıştır. TR-Dizinde indekslenen yayınlar için Türkiye’de alana özgü anahtar sözcük indekslerine rastlanmamıştır.

Dspace sisteminde yayınların anahtar sözcükleri veri giriş formlarında “anahtar kelimeler” modülüne işlenmekte ve istendiği kadar anahtar sözcük ekleme olanağı bulunmaktadır. Girilen anahtar sözcükler, sistemin arka planında **dc.subject** alanında indekslenmektedir.

İSTE Kurumsal Akademik Arşivde yazar(lar)ın yayına verdiği anahtar sözcükler **dc.subject** alanına; diğer anahtar sözcükler **dc.subject.classification** ve **dc.subject.other** alanlarına girilmiştir.

- **dc.subject.classification** alanı için Scopus’un “SciVal Topic” ve Web of Science’ın “Web of Science Categories” bilgilerinden yararlanılmıştır.
- **dc.subject.other** alanı için Scopus’un “Alan İndeks(ler)i” ve Web of Science’ın “KeyWords Plus” bilgilerinden yararlanılmıştır.

Şekil 1’de verilen örnekte görüleceği üzere, yazarın yayına verdiği erişim ucu dört iken; iki ana sınıflama ve 18 erişim ucu ile yayına toplamda yeni 20 erişim ucu eklenmiştir.

Yazarın Yayına Verdiği Anahtar Sözcükler	
<i>dc.subject:</i> Atresia, Apoptosis, Clarias Gariepinus, Histology	
Yayına İlaveten Verilen Anahtar Sözcükler - Konu Kategorisi	
<i>dc.subject.classification</i>	
<i>Scopus</i> (SciVal Topic) Catfishes Embryonic Development Yolk sac	<i>Web of Science</i> (Web of Science Categories) Zoology
Yayına İlaveten Verilen Anahtar Sözcükler - Alan İndeksleri	
<i>dc.subject.other</i>	
<i>Scopus - (Alan İndeksleri)</i> Apoptosis, cell, cell organelle, cytoplasm, detection method, freshwater environment, histology, teleost, clarias gariepinus, mammalia, teleostei	<i>Web of Science (KeyWords Plus)</i> ovarian follicular atresia, teleost fish, autophagy, growth, regression, oogenesis, oocyte

Şekil 1. Erişim ucu artırılan yayının örneği

dc.subject	Atresia	en_US
dc.subject	Apoptosis	en_US
dc.subject	Clarias Gariepinus	en_US
dc.subject	Histology	en_US
dc.subject.classification	Catfishes Embryonic Development Yolk sac	en_US
dc.subject.classification	Zoology	en_US
dc.subject.other	apoptosis	en_US
dc.subject.other	cell	en_US
dc.subject.other	cell organelle	en_US
dc.subject.other	cytoplasm	en_US
dc.subject.other	detection method	en_US
dc.subject.other	freshwater environment	en_US
dc.subject.other	histology	en_US
dc.subject.other	teleost	en_US
dc.subject.other	clarias gariepinus	en_US
dc.subject.other	mammalia	en_US
dc.subject.other	teleostei	en_US
dc.subject.other	ovarian follicular atresia	en_US
dc.subject.other	teleost fish	en_US
dc.subject.other	autophagy	en_US
dc.subject.other	growth	en_US
dc.subject.other	regression	en_US
dc.subject.other	oogenesis	en_US
dc.subject.other	oocyte	en_US

Şekil 2. İSTE kurumsal akademik arşivinde anahtar sözcüklerin artırılmış biçimi¹

¹<http://openaccess.iste.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12508/584?show=full&fbclid=IwAR2bkCCGyJ2Vl0JCIjp9JfORqSKy3aVsFqxHTv8WrJvAvrev0sR7FGfXllc#sthash.DvKoEiJ9.ZbSDecIA.dpbs>

Yayınların erişim uçlarının artırılması için aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir:

- **dc.subject:** Yayın veri giriş formunda bulunmaktadır.
- **dc.subject.classification:** Yayın veri giriş formunda bulunmamaktadır. *Bağlam-Öge Düzelt-Öge Üst Verisi* kısmında düzeltme yapılmaktadır.
- **dc.subject.other:** Yayın veri giriş formunda bulunmamaktadır. *Bağlam-Öge Düzelt-Öge Üst Verisi* kısmında düzeltme yapılmaktadır.

Yayın veri giriş formlarında bulunmayan alanların, kayıt işlemi bittikten sonra *Bağlam-Öge Düzelt-Öge Üst Verisi* takip edilerek ekleme yapılmalıdır. Bu uygulamanın yayınların harmanlama sistemlerinde fark edilmesinin etki değerlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Dünyadaki uygulamalara bakıldığında, Vytautas Magnus Üniversitesi Araştırma Yönetim Sisteminde (Vytautas Magnus University Research Management System, 2019) yazarların yayınlara verdikleri anahtar sözcüklerinin yanı sıra, “dc.subject.other” alanından anahtar sözcük eklemesi yapıldığı görülmektedir.

dc.subject	Dynamics	en
dc.subject	Migrations	en
dc.subject	Number	en
dc.subject	Waterfowl	en
dc.subject.other	Biologija (N010)	lt
dc.subject.other	Biology (N010)	en

Şekil 3. Vytautas Magnus Üniversitesi Araştırma Yönetim Sisteminde anahtar sözcüklerin artırılmış biçimi

2. Atıf dizinlerinde yer alan yayınları işleme

Bir ülkenin bilimsel ve teknolojik gelişmişlik düzeyinin önemli göstergelerinden birisi o ülkede üretilen bilimsel yayınların sayısı ve kalitesidir. Uluslararası atıf dizinlerinde listelenen bu tür yayınlar bilimsel ve insani gelişme ile ekonomik kalkınma hızının artmasında bir çeşit kaldıraç işlevi görmektedir. Bu yayınlara yapılan atıflar aynı zamanda o ülkenin genelde bilime katkısını göstermektedir (Tonta, 2017, s. 449).

1958 yılında Dr. Eugene Garfield tarafından kurulan Institute for Scientific Information (ISI), geliştirdiği Science Citation Index (SCI), Social Sciences Citation Index (SSCI) ve Arts and Humanities Citation Index (A&HCI) atıf indeksleriyle bilim dünyasına önemli katkılar sunmuştur. Dünyada uzun zamandan beri kullanılmasına rağmen, 2001 yılından itibaren Türkiye’de akademik yükseltmelerde özellikle bu indeksler tarafından taranan dergilerde makale yayınlama durumu getirildikten sonra akademisyenler arasında daha fazla konuşulur, gündem yapılı hale gelmiştir (Asan, 2005, s. 222-223).

Günümüzde Clarivate Analytics firması tarafından sağlanan bu dizinlere giren İSTE bilimsel çalışmaları, İSTE Kurumsal Akademik Arşivinde görünür kılınarak, üniversite yönetimi başta olmak üzere akademisyenlerin ve araştırmacıların hizmetine sunulmaktadır.

Veri giriş formlarında “Çalışmanın Yayımlandığı Kaynağın Kategorisi” modülü altında girilen bilgiler “dc.relation.publicationcategory” alanındadır. Ancak söz konusu modülde atıf indekslerine ilişkin girilecek herhangi bir alan/bilgi bulunmamaktadır. Bu bağlamda yayın kayıt işlemi bittikten sonra *Bağlam-Öge Düzelt-Öge Üst Verisi* adımlarını takip ederek yeni bir üst veri kısmından bu alanın eklenmesi gerekmektedir.

Üst veri oluşturma bilgilerinde dikkat edilmesi gereken nokta ise doğru “ad” bilgisinin doğru “değer” bilgisi ile eşlenmiş olmasıdır. Aksi takdirde girilen bilgiler yanlış alanda indeksleneceğinden dolayı doğru sonuç alma ihtimali bulunmamaktadır.

DSPACE'nin 6.2 versiyonunda, veri giriş formlarında “Açıklama” kısmına girilen bilgiler “dc.description” alanında indekslenmektedir. Ancak yayına ilişkin girilen bilgiler yayın künye bölümlerinde yer almamaktadır. Versiyon değişikliği sonrasında “Açıklama” bilgisine yer verilme ihtimali göz önünde bulundurularak, yayınların uluslararası atıf indeks bilgisi aynı zamanda “dc.description” alanına da yazılmıştır.

Öğe Düzenle

Öğe Durumu Öğe Veri Dosyası **Öğe Üst Verisi** Öğe Görüntüle Yönetim

Yeni üst veri ekle

Ad:
dc.relation.publicationcategory

Değer:
Science Citation Index Expanded

Dil:
en_US

Yeni üst veri ekle

Kategoriye Göre

Conference Proceedings Citation Index- Science [3]
Diğer [15]
Emerging Sources Citation Index [8]
Kitap Bölümü - Uluslararası [1]
Konferans Ögesi - Uluslararası - İdari Personel ve Öğrenci [1]
Konferans Ögesi - Uluslararası - Kurum Öğretim Elemanı [43]
Makale - Ulusal Hakemli Dergi - Kurum Öğretim Elemanı [57]
Makale - Uluslararası Hakemli Dergi - Kurum Öğretim Elemanı [426]
Science Citation Index Expanded [51]
Social Sciences Citation Index [1]
Tez [99]

Şekil 4. Atıf dizin bilgisi için öge üst verisi ekleme adımları ve sonuç görseli²

² <http://openaccess.iste.edu.tr/xmlui/browse?type=publicationcategory#sthash.7PmIBjMp.dpbs>

3. “Kurum yazarı” modülü oluşturma

Birden fazla yazarlı çalışmalarda hangi yazarın kurum yazarı olduğu tespiti ile sıkça yaşanan kurumlar arası akademik transfer trafiği, kurumsal yazar haritasını çıkarmayı güçleştirir. Kurumsal yazar haritası akademik arşivde karar vericiler açısından son derece etkili ve önemlidir.

“Kurum yazarı” modülü çeşitli istatistiki bilgilerin elde edilmesinde son derece kolaylık sağlayan bir modüldür. Sayısal açıdan yazar bilgisi, açık erişime en çok yayın kazandıran yazar bilgisi, kurum içinde yüksek lisans ya da doktora yapıp akademik kadroya geçen akademisyenlerin tespitinin belli başlı yararlar olacağı söylenebilir.

“Kurum Yazarı” modülü, DSpace yazılımının veri giriş formlarında olmayıp terminal ekranından sonradan eklenen bir modüldür. Burada dikkat edilmesi gereken husus, yazarlar veri giriş formlarında eksiksiz kaydedildikten sonra, “Kurum Yazarı” kısmına sadece kurum akademisyeninin yazılmasıdır. Kurum yazar modülü sonradan oluşturulup, geriye dönük çalışma yapılacaksa, *Bağlam-Öge Düzelt-Öge Üst Verisi* kısmından gerekli düzeltmeler yapılabilir.

Tez girişlerinde, danışman akademisyen(ler)i yine kurum yazar modülüne eklenmektedir. Kurumda akademik görevli (araştırma görevlisi gibi) ve tez yazmış kişiler var ise yine bu alana eklenmesinde yarar vardır.

DSpace Ana Sayfası / Enstitüler / Bölüme Göre Enstitüler listeleme

Bölüm Enstitüler için listeleme

0-9 A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T

veya bir kaç harf giriniz:

Toplam kayıt 4, listelenen: 1-4

Bölüme Göre
İskenderun Meslek Yüksekokulu [1]
Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi [17]
Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü [79]
Sosyal Bilimler Enstitüsü [2]

İSTE’de akademik kadroda olup, yüksek lisans ya da doktora tezi yapanların istatistik bilgisi

İSTE’de yüksek lisans ya da doktora tezi yapanların istatistik bilgisi

Şekil 5. Tez girişlerinde kurum yazarı modülünün görünümü

Öğe gönderisi

Tanımla Tanımla Yükle İncele Lisans Tamamla

Öğe Tanımlama

Yazar adı:

Yazar Ekle

Bu yayının yazarları/yazarlarını "Soyad, Ad" biçiminde giriniz. Ör.: Çelik, Sönmez

İSTE Yazar Adı: Ad(lar)ı, Ör. Sönmez Ekle

Soyadı, Ör. Çelik

Bu yayının İSTE yazar/yazarlarını "Soyad, Ad" biçiminde giriniz. Ör.: Çelik, Sönmez

Yeni üst veri ekle

Ad:

Değer:

Dil:

Yeni üst veri ekle

Tüm DSpace

Bölümler & Koleksiyonlar

Tarihe Göre

Yazara Göre

Başlığa Göre

Konuya Göre

Türe Göre

Bölüme Göre

Yayıncıya Göre

Kategoriye Göre

Dille Göre

Erişim Şekli

İSTE Yazarına Göre

İSTE Yazarı İçin Listeleme

0-9 A B C D E F G H I J K L M N O P Q R

veya bir kaç harf giriniz: Bul

Toplam kayıt 146, listelenen: 1-20

İSTE Yazarına Göre

Akgöl, Oğuzhan [3]

Aktaş, Mevlül [2]

Akyol, Bünyamin [1]

Alkan, Güler [1]

Alkan, Sertan [2]

Şekil 6. Kurum yazarı modülü ekleme ve görünümü

4. Araştırma çıktılarının görünür kılınması

Atıf indekslerinde yer alan yayınlar için bölüm ve koleksiyonlar oluşturularak kurumun atıf indekslerindeki haritasını kullanıcıların hizmetine sunmak, bilimsel etkileşim ağını güçlendireceği gibi, yayınların atıf alma olasılığını da artıracaktır. Bu bağlamda daha önce MEF Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi'nde ("MEF Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi", 2019) "Araştırma Çıktıları" başlığıyla oluşturulan sistemden yola çıkarak, İSTE Kurumsal Akademik Arşivi'nde, "Araştırma Çıktıları" bölüm ve koleksiyonları oluşturulmuştur. Oluşturan bölüm ve koleksiyonlar diğer alanlara kaydedilen yayınların sadece eşlendiği alan olarak kullanılmaktadır. Bir başka deyişle, yayın ilgili fakülte/yüksekokul alanına kaydedildikten sonra atıf indekslerinde yer alıyorsa öge eşlemesi ilgili koleksiyona da yapılmaktadır.

Şekil 7. İSTE kurumsal akademik arşiv araştırma çıktı görünümüleri³

Kurumsal akademik arşivlerde, kayıtların detaylı ve standartlara uygun olması, araştırmacıların işini kolaylaştırması, harmanlama sistemlerinin içeriğinin belli bir düzende olması ve uluslararası görünürlüğü artırması bakımından *Kurumsal Akademik Arşiv Sistemine Kayıt Giriş Rehberi'nin* (Çelik, 2016) incelenmesinde yarar vardır. Bu rehber, Driver Rehberi 2.0 esas alınarak Dublin Core (DC) veri giriş alanlarına göre, DSpace kurumsal arşiv sistemi örneği üzerinden hazırlanmıştır. Rehberin amacı, Türkiye'deki kurumsal akademik arşivlere kayıt girişi yapanlara yardımcı olmak ve kayıtların standartlara uygun olarak oluşturulmasına katkı sağlamaktır (Çelik, 2016).

DSpace'e Neler Eklenebilir?

- Mendeley, Endnote, Zotero gibi referans yönetim araçları DSpace'e entegre edilebilir. Böylelikle yayınlar ilgili referans yönetim aracına doğrudan kaydedilebilir. Bu uygulamalar da araştırmacılar açısından DSpace'i daha çok kullanmaya teşvik edebilir.
- Yayın künyelerinin farklı atıf stillerine göre yazılma olanağı geliştirilebilir. Sistemin arka planında birkaç farklı kaynak gösterme stili tanımlanıp, Dublin Core'dan atıf bilgilerini alıp, yayınlara otomatik künye oluşturulması sağlanabilir.
- Kurum yazarlarına YÖK Akademi, ResearchGate, Academia gibi web siteleri dikkate alınarak araştırmacı profili oluşturma olanağı sağlanabilir. Böylelikle kurumun akademisyen profili DSpace sistemi olacağından, sistemin daha çok kullanılması olasıdır.
- Yazarların ORCID'lerinin, DSpace içinde tanımlaması değiştirilebilir. Veri giriş formlarında yazar ORCID'leri sadece sayısal biçimde verilmektedir. Bu durumda da hangi numaranın hangi yazara ait olduğu bilgisi bilinmemektedir. Dolayısıyla da her yazar için tekrar tekrar ORCID girilmesi zorunluluğu oluşmaktadır. DSpace'de ORCID ile yazar eşleştirmesi olanağı sağlanmalıdır. Bu eşleştirmeden sonra ilgili yazarın tüm yayınlarına ORCID bilgisi otomatik olarak tanımlanabilmelidir.

³ <http://openaccess.iste.edu.tr/xmlui/community-list#sthash.6Lmppv1W.dpbs>

Yazar için listelemede mevcut ORCID Durumu	Önerilen
0000-0001-6717-4767 [1]	Dereli, Türkay [5]
0000-0001-7760-9306 [1]	Dereli, Türkay -- 0000-0002-2130-5503 [1]
0000-0001-7789-4362 [1]	Mevcut DSpace’de olanaklı olmadığı için (kırmızı alan), her defasında yazar ORCID’si girilmek zorundadır. Yeşille gösterilen alandaki gibi tek bir seferde ORCID ve yazarın eşleştirilme olanağı olsa, sistem daha kullanışlı hale gelebilecektir.
0000-0001-7850-0601 [1]	
0000-0001-9584-0261 [2]	
0000-0002-1290-749X [1]	
0000-0002-1298-9763 [1]	

Şekil 8. Yazar için listelemede mevcut ORCID durumu ve öneriler

- Yayına ait anahtar sözcüklerin yayının künyesinde gösterilmesi ve anahtar sözcüklere aktif bağlantı verilmesi araştırmacılara kolaylık sağlayacaktır. İlgili anahtar sözcüklerle sistemde mevcut diğer yayınları görme olanağı artacaktır. Bu durumda, doğal olarak sistemin daha fazla kullanılması olasıdır.
- Yayın bilgilerinin “Kaynak” bölümündeki yayın/ dergi adlarına aktif bağlantı verilmesi, söz konusu sistemde aynı yayında/dergide kaç adet yayın olduğunun görülmesi açısından araştırmacılara yarar sağlayabilir. Bunun yanı sıra DSpace taramalarında “Kaynağa Göre” tarama modülünün eklenmesi de sistemi daha kullanışlı hale getirebilir. Hatta istatistik bilgilerinde kurumun en çok yayın yaptığı yayın adlarının yer alması karar vericilere ve araştırmacılara önemli ölçüde kolaylık sağlayabilir.
- Ticari veri tabalarındaki sonuç daraltma ya da filtreleme seçeneklerinde olduğu gibi yayın taramalarına filtreleme seçeneğinin eklenmesi daha etkili araştırma yapma olanağı sağlayabilir. DSpace’de (versiyon 6.2) gelişmiş arama ve filtreleme olanağı bulunmaktadır. Ancak bu modülün araştırmacılar açısından işlerliği tartışma götürür bir konudur.
- Yayın künyesinde, yayına ait “ISSN-ISBN”, “yayıncı adı”, Web of Science’ta indekslenmişse “indeks adı” bilgisinin yer alması ve aktif bağlantı ile desteklenmesi sistemi daha da kullanışlı hale getirebilir.
- Sistemde araştırmacıların ilgi alanlarına ilişkin “uyarı” oluşturma modülü hazırlanabilir. Örneğin, sistemde kayıtlı bir yazarın yayını sisteme yüklendikçe, yazarların ilgi alanına giren konularda yayın yüklendikçe (konusal ayırım pek yapılamayacağından dolayı anahtar sözcüklerle girişler konu olarak kabul edilebilir), araştırmacılar e-posta yoluyla bilgilendirilebilir. Bu uygulamanın kurumsal akademik arşivi daha kullanışlı hale getirmesi olasıdır.
- DSpace’de istatistiklerin daha detaylı ve karşılaştırmalı alınması sağlanabilir. Her bir yayın için istatistikler dış kullanıcılara açık hale getirilmeli, fakülte ve bölüm bazlı karşılaştırma yapılabilir.

Sonuç

Açık kaynak kodlu yazılımların ayırt edici özelliği kullanıcıya yazılımı değiştirme özgürlüğü sağlamasıdır. Kurumsal Akademik Arşivlerde kullanılan DSpace’nin, açık erişim mantığı ve ekosisteminin döngüsüne koşut olarak, ergonomik yapıya kavuşturulması olanaklıdır. Dünyada ve Türkiye’de Kurumsal Akademik Arşivler için kullanılan DSpace’in daha kullanışlı yapıya kavuşturulmasının açık erişim çalışmalarına doğrudan olumlu etki sağlayacağı söylenebilir.

Açık erişim çalışmaları bağlamında araştırmaların etkisini ancak “farkındalık yaratacak çalışmalar” ile artırmak olanaklıdır. Bilimsel yayınların erişim uçlarını artırmaya yönelik çalışmalar bu doğrultuda olup, kütüphanecilerin açık erişime sunabileceği en somut katkılardan olduğu söylenebilir.

Farkındalık yaratacak çalışmalar, Türkiye özelinde düşünüldüğünde, Türkiye’de üretilen ve TR-Dizin’de indekslenen bilimsel çalışmaların etkisini artırmak için, **TR-Dizin çatısı altında konu/alan indekslerinin oluşturulması** ve ticari veri tabanlarında olduğu gibi, TR-Dizin’de indekslenen yayınlara uygun anahtar sözcüklerin verilmesi, yayınların erişim uçlarını artıracığından, yayınların açık erişim ekosisteminde daha fazla etki sağlamasına olanak sağlayacaktır.

DSpace’de mevcut koşullarda uygulanabilecek özelleştirmeler ile geliştirme olanağı bulunan birtakım modüllerin kısa, orta ve uzun vadede açık erişim çalışmalarına katkı sağlayacağı; kurumlarda “karar mekanizmaları”nın açık erişim olgusuna daha olumlu bakacağı düşünülmektedir.

İSTE Kurumsal Akademik Arşivi’nde yapılan farkındalık çalışmalarının kısa, orta ve uzun vadede kurumun bilimsel itibarını artıracığı, bu bağlamda da kurumun açık erişim olgusuna daha olumlu bakacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Asan, A. (2005). SCI-Expanded, SSCI, AHCI ve etki faktörü (= impact factor). O. Yılmaz (Ed.) *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2005: 3. Ulusal Sempozyumu: 8-9 Nisan 2005* (s. 221-263) içinde. Ankara: TÜBİTAK.
- ANKOS (2019). Açık erişim. Erişim adresi: <https://ankos.org.tr/tr/acik-erisim/>
- Çavuş, M. F. ve Kurt, H. S. (2017). Kamu kurumlarında açık kaynak kodlu yazılımların kullanımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 39-49.
- Çelik, S. (2019). Kurumsal akademik arşiv kurulum ve yönetim süreci. ANKOS Akademi Webinarları Serisi, 18 Temmuz 2019, İstanbul: İbn Haldun Üniversitesi. Erişim adresi: <https://openaccess.ihu.edu.tr/>
- Çelik, S. ve Çelik, R. (2019). Sürdürülebilir bir kurumsal akademik arşiv yönetimi: Doğu Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi deneyimi. *Yükseköğretim Dergisi*, 9(1), 91-102. Erişim adresi: <https://doi.org/10.2399/yod.18.020>
- Çelik, S. (2016, 20 Ekim). Kurumsal akademik arşiv sistemine kayıt giriş rehberi. [Blog yazısı]. Erişim adresi: <http://www.sonmezcelik.net/>
- İskenderun Teknik Üniversitesi (2019). Erişim adresi: <https://iste.edu.tr/>
- İskenderun Teknik Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi (2019). Erişim adresi: <http://openaccess.iste.edu.tr>
- MEF Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi (2019). Erişim adresi: <http://openaccess.mef.edu.tr>
- OpenDOAR (2019a). Browse by country and region. Erişim adresi: http://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_by_country/tr.default.html
- OpenDOAR (2019b). OpenDOAR Statistics. Erişim adresi: http://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_visualisations/1.html
- Tonta, Y. (2005). Açık erişim ve kurumsal arşivler. 41. Kütüphane Haftası, Ankara. Erişim adresi: <https://ankos.org.tr/wp-content/uploads/2018/10/tonta-kut-haftasi-2005-acik-erisim.pdf>
- Tonta, Y. (2017). Türkiye’de yayımlanan ve Web of Science’ta dizinlenen dergilerle ilgili bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği*, 31, 449-482. doi:10.24146/tkd.2017.21
- Vytautas Magnus University (2019). Research Management System. Erişim adresi: <https://www.vdu.lt/cris/?locale=lt>